

NATO-törésvonalak az orosz–ukrán konfliktus árnyékában

A NATO – általános értelemben, illetve a jelenlegi orosz–ukrán konfliktus során is – egységesen lép fel, tagállamai egymást támogatva járnak el. Látni kell azonban, hogy nem minden esetben egyszerű kezelni a szervezetben megjelenő belső feszültségeket, amelyek közül jelenleg talán a legszembetűnőbb az újra felélénkülő török–görög ellentét. Emellett május folyamán, hosszú semlegesség után, Svédország és Finnország az orosz agresszió miatt felvételét kérte a szervezetbe, amelyhez az összes NATO-tagállam jóváhagyása szükséges. Az esetleges belső konfliktusok és megoldásra váró feladatok mellett természetesen Oroszország is újabb és újabb tervekkel áll elő, hogy gyengítse a NATO egységet.

Ez utóbbi kapcsán a hírek szerint az orosz parlament elé olyan törvényjavaslat került, amely indítványozza, hogy vonják vissza Litvánia függetlenségének elismerését, amelynek hátterében természetesen Oroszország NATO-ellenes politikája húzódik. A javaslat indoklása az, hogy az ország függetlenségéről szóló határozatot egy, a javaslattevő képviselő szerint alkotmányellenes tesztület, a szovjet Államtanács fogadta el, illetve Litvániában nem rendeztek népszavazást a Szovjetunió fennmaradásáról, és az országban nem volt egyfajta átmeneti időszak a kiválással kapcsolatos kérdések áttekintése, rendezése érdekében. 1991-ben Litvánia volt az első szovjet tagköztársaság, amely kivált a Szovjetunióból, és kihirdette függetlenségét. Litvánia azért is áll e javaslat középpontjában, mivel a három balti köztársaság közül ez a legdélebbi, határa közös Lengyelországgal és Belarusszal. A lengyel–litván határ száz kilométeres szakaszán található Kalinyingrád, ahol Moszkva jelentős haderőt állomásoztat, és tengeri kikötője geostratégiaiilag is nagyon fontos az orosz flotta számára. Belarusz felől indulva az oroszok közvetlen szárazföldi kapcsolatot tudnak teremteni Kalinyingráddal, egyben el tudják vágni a három balti államot a többi NATO-tagállamtól. Látni a fenti orosz javaslatot, jóval megalapozotabbnak tűnnek a balti államok régebb óta hangoztatott felvetései, miszerint Oroszország célja, hogy visszaállítsa a Szovjetunió korábbi határait. Ehhez azonban természetesen a NATO-nak is lenne a jövőben néhány szava, illetve Oroszország próbálkozásaira már most nem várt válaszok születnek. Ennek egyik példája, hogy május közepén Finnország és Svédország felvételét kérte

a NATO-ba, azonban maga a folyamat lezárása akár egy évet is igénybe vehet, hiszen a csatlakozáshoz az összes NATO-tagállam jóváhagyása szükséges. Látni kell viszont azt is, hogy a két ország hosszú katonai semlegessége után mégis biztosabbnak látta a NATO-val való közelebbi kapcsolat létesítését, nyilvánvalóan az orosz agresszió miatt. A NATO főtitkárhelyettese, Mircea Geoană június 9-i nyilatkozatában kiemelte, hogy Finnország és Svédország történelmi jelentőségű csatlakozási szándéka a NATO-hoz, illetve későbbi csatlakozásuk nemcsak a balti régió, de az egész szervezet biztonságát jelentős mértékben növeli majd.

Ezzel a felfogással azonban nem mindegyik NATO-tagállam ért egyet, és feszültségek is kezdenek mutatkozni a szervezetben. Törökország, illetve Erdoğan elnök ugyanis előrevetítette, hogy megvétózza a finn és svéd NATO-csatlakozást abban az esetben, ha a két ország nem teljesíti a feltételeit. Emellett Törökország viszonya újra megromlott a szintén NATO-tag Görögországgal is, ami többek szerint a szervezet legnagyobb belső erőpróbája, és állandó feszültséget jelent a NATO-ban. A két állam azóta áll konfliktusban egymással, mióta Görögország 1830-ban kivívta függetlenségét az Oszmán Birodalomtól. Ezt követően több háborúra is sor került közöttük, majd az I. világháború után kialakultak a ma is érvényes határok. A két ország 1952-ben csatlakozott a NATO-hoz, de azóta is nagy ellentétek vannak közöttük, elsősorban Ciprus miatt, amely ugyan független államként működik, lakosságának nagy része görög, kisebbik része török. 1974-ben Törökország megszállta az északkeleti török területeket, és 1983-ban kikiáltották az Észak-ciprusi Török Köztársaságot, de ezt a nemzetközi közösség hivatalosan nem ismeri el. További ellentéteket szülnek a két ország között a főként kiaknázatlan földgázlelőhelyek miatti Földközi- és Égei-tengerrel kapcsolatos területi viták. A köztük lévő legújabb konfliktus is emiatt tört ki 2020 augusztusában, amikor is Görögország szerint egy török kutatóhajó görög felségvizeken kezdett feltárásokat földgázlelőhelyeket keresve, amire válaszul Görögország hadihajókat küldött a térségbe, majd 2021 januárjában újraindultak a tárgyalások a két ország között.

A fentiek mellett a migráció vonatkozásában is súlyos problémák merültek fel, mivel Görögországba és az Égei-tenger egyes görög szigeteire, például Lesboszra a 2015-ös menekültválság idején rendkívül sok bevándorló érkezett Törökországból, ami a görögök számára rendkívül nagy terheket jelentett, amelyeket a későbbiekben az EU és Törökország közötti migrációs megállapodás enyhített. Májusban azonban ismét nagymértékben nőtt a Törökországból Görögországba érkező migránsok száma, a görögök azonban kijelentették, hogy

nem fogják beengedni őket az országba. A hírek szerint május 24-én néhány óra alatt, csónakokkal vagy szárazföldön, 590-en próbáltak meg belépni görög területre. Az év első négy hónapjában 11 ezer migráns szeretett volna belépni Törökországból Görögországba, ami 25%-os növekedést jelent az előző év hasonló időszakához képest.

Emellett Törökország és Görögország között az utóbbi időben tovább feszíti az egyébként is kiélezett kapcsolatot, hogy május 20-án török harci repülőgépek sértették meg a görög légteret Alexandrúpoli térségében, ahol egy amerikai katonai bázis található, ahonnan könnyen elérhető a Fekete-tenger. A jelenlegi orosz–ukrán háborúban tehát az oroszok elrettentése szempontjából is megfelelő helyszín Alexandrúpoli.

Június 1-jén Erdoğan török elnök bejelentette, hogy leállítja a Görögországgal 2021-ben újrakezdett tárgyalásokat, illetve a napokban kijelentette azt is, hogy nem támogatja Svédország és Finnország felvételét a NATO-ba, illetve szerinte hiba volt a NATO részéről Görögország felvétele a katonai szervezetbe. Azt is kiemelte, hogy Törökország nem akar hasonló hibákat elkövetni a jövőben. Ez azonban még valószínűleg nem tekinthető Törökország végleges válaszának a kérdéssel kapcsolatban, és jelenlegi nézeteit jelentősen befolyásolják a kiéleződő török–görög ellentétek. A NATO-tagság azonban mindkét állam számára nagy értékkel bír, így kénytelenek lesznek bizonyos szintű megegyezést találni, illetve valamilyen szinten biztosítani az egymás mellett való élést, összességében tehát az eddig fennálló rapszodikus kapcsolatrendszer valószínűleg a jövőben is folytatódik majd a két ország között.

2022. június 13.